

Koprivnica, 10.5.2019.

Urbroj: 64-M/19

KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA ŽUPANIJA

OPISNA ANALIZA STANJA NARODNIH KNJIŽNICA - 2018.

**ANALIZA STANJA ŠKOLSKIH KNJIŽNICA
U KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKOJ ŽUPANIJI U ŠK. GODINI 2017./18.**

1. Mreža knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji

U Koprivničko-križevačkoj županiji u 2017./18 šk. godini djelovalo je 26 osnovnih i 8 srednjih škola. Od toga, 33 škole imaju školske knjižnice, a jedna OŠ – Osnovna škola Koprivnički Ivanec - još nema zaposlenog knjižničara pa njena knjižnica nije u funkciji. Ostale osnovnoškolske i srednjoškolske ustanove u Županiji - Učenički dom Križevci, Glazbena škola Alberta Štrige Križevci i Umjetnička škola Fortunat Pintarić Koprivnica nemaju knjižnice ni knjižničare, dok Učenički dom ima samo zbirku knjiga u knjižnom kutku. Stoga navedene 3 škole bez knjižnica i Učenički dom nisu obuhvaćeni ovom analizom.

USLUGA BIBLIOBUSA U OSNOVNIM I PODRUČNIM ŠKOLAMA

Bibliobusi, kojih u Koprivničko-križevačkoj županiji djeluju dva (u Koprivnici i u Križevcima), znatno ublažavaju problem manjka knjiga u malim seoskim školama: pokrivaju sve općine u županiji - njih 20, s gotovo 50.000 stanovnika - koje nemaju općinske knjižnice.

Rad osnovnih škola u Županiji organiziran je u **92 osnovnoškolske ustanove**, tj. 26 matičnih škola ima u svom sastavu ukupno 66 područnih škola - prosječno 2,5 područne škole po jednoj centralnoj školi. **Bibliobusi imaju stajališta kod 62 školske ustanove** tj. kod matičnih ili područnih škola (**67% od ukupnog broja školskih ustanova**) –te 17 dječjih vrtića.

Od ukupno 26 osnovnih škola, njih 23 ili 85% matičnih škola u Županiji uključeno je u mrežu stajališta županijskih bibliobusa - bilo preko stajališta kod matične škole, ili preko stajališta bibliobusa kod pripadajućih područnih škola.

Od ukupno 66 područnih škola, njih 46 ili 70% područnih škola posjećuje jedan od dva županijska bibliobusa - što znači da učenici tih područnih škola imaju mogućnost redovitog korištenja knjižničnih usluga od samog polaska u školu, a mnogi i ranije, jer koprivnički bibliobus posjećuje i 17 vrtića na koprivničkom i đurđevačkom području.

Najviše stajališta uz škole ima bibliobus Knjižnice i čitaonice Fran Galović Koprivnica koji obilazi 17 općina gdje ima stajališta uz 13 centralnih i 26 područnih škola, od toga na koprivničkom području 9 matičnih i 22 područne škole ili 79%, a na đurđevačkom području 4 matične i 4 područne škole. Bibliobus Gradske knjižnice Franjo Marković Križevci obilazi 3 općine i šire područje grada Križevaca, gdje knjižničnu uslugu pruža u 3 centralne škole i 20 područnih škola ili 90%, od čega je 13 područnih škola u okolici Križevaca kojima su matične škole u gradu Križevcima.

Redoviti dolazak bibliobusa u ova mala mjesta, koja nemaju drugih kulturnih ustanova u svojoj sredini, predstavlja veliki kvalitativni iskorak ne samo u radu tamošnjih škola, već općenito znatno podiže nivo kulturnog standarda života stanovnika u ovim naseljima.

*Bibliobus omogućava stanovnicima u mjestu gdje žive redovito korištenje kvalitetnih knjižničnih usluga u svrhu informiranja, cjeloživotnog učenja, bavljenja hobijima, provođenja slobodnog vremena. Za škole i vrtiće je najvažnije što **bibliobusi omogućavaju djeci mogućnost korištenja knjižnice i njenih sadržaja i usluga od najranije dobi, te navikavanje na korištenje knjižnice, i to u mjestu u kojem žive. Pokretne knjižnice donose sadržaje za poticanje čitanja i dodatno učenje, ali osiguravaju i nastavnicima i odgajateljima pomoć u obradi nastavnih i odgojno-obrazovnih sadržaja kroz posudbu tematske literature, ali i kroz druge usluge bibliobusa, primjerice, organizacijom gostovanja dječjih književnika ili predstava za djecu, i sl.***

Posebno je **značajna usluga bibliobusa u područnim školama budući da one u pravilu nemaju vlastite školske knjižnice u koje bi učenici mogli dolaziti svakoga dana, kao što to mogu učenici u matičnim školama.** Kad učenici koji su u nižim razredima, a neki već i u vrtiću koristili bibliobus, dođu u matičnu školu, oni su već do tad stekli naviku redovitog korištenja knjižničnih usluga. Ne samo da **znaju što su knjižnice, čemu one služe i što sve u njima mogu naći, već se u prostoru knjižnice dobro osjećaju, jer to okruženje poznaju i vole dolaziti u knjižnicu.**

Djeca koja od malena posjećuju bibliobus, imaju već i određena očekivanja od knjižnice i od knjižničara, znaju točno što vole čitati, kakve ih teme zanimaju, što sve mogu i što bi sve još željeli u knjižnici naći – drugim riječima, **imaju već razvijen čitateljski ukus i navike redovitih knjižničnih korisnika.** Naravno, sve je to povezano i s njihovim čitateljskim vještinama i sposobnostima koje imaju mogućnost značajno više razvijati i unaprijediti koristeći bibliobus nego da sve do polaska u školu ili čak dolaska u više razrede nisu nikada imali priliku redovito koristiti knjižnicu.

SPECIFIČNOSTI ŠKOLA S OBZIROM NA BROJ UČENIKA, ODJELA, USMJERENJA

U šk. godini 2017./18. osnovne i srednje škole u Koprivničko-križevačkoj županiji (*uključujući i OŠ Koprivnički Ivanec koja nema školsku knjižnicu*) pohađalo je ukupno 12.559 učenika raspoređenih u 749 razrednih odjela, a u školama je bilo zaposleno 1.535 nastavnika. Osnovne škole pohađalo je 8.623 učenika, a srednje 3.936 učenika. U odnosu na prethodne godine, bilježi se konstantan pad broja učenika.

U prosjeku su osnovne škole imale 330 učenika, a srednje 492 učenika. U stvarnosti, gotovo polovica škola ima manje od 300 učenika (15 škola od njih 34), 7 škola ima između 300 i 600 učenika, a 9 škola, od toga 6 OŠ i 3 SŠ, imaju između 600 i 1000 učenika. Škola s najviše učenika, njih 932, Srednja je škola u Koprivnici.

Srednje škole imaju sve zajedno više od 70 usmjerenja, ili prosječno oko 9 usmjerenja po školi, s tim da se raspon broja usmjerenja kreće od jednog do čak 20-tak, pri čemu polovica srednjih škola ima do 10, a polovica više od 10 usmjerenja.

Zaključno treba naglasiti sljedeće: vrlo su **velike razlike između škola s obzirom na veličinu, područje ili usmjerenja koja pokrivaju.** Ove razlike su **nedovoljno uvažene u propisima za zapošljavanje** stručnih suradnika općenito, a osobito **školskih knjižničara**, od kojih se očekuje i traži jednak angažman, bez obzira koje veličine je škola. To je često nesrazmjerno uvjetima u kojima školski knjižničari rade, odnosno, nisu realni zahtjevi koji se pred njih postavljaju u vrlo velikim školama gdje je zaposlen samo po jedan školski knjižničar, jednako kao i u školama npr. s napola manjim brojem učenika.

2. Prostor i oprema

Sve knjižnice zajedno imaju prostor od ukupno 2.093 m², ili **prosječno 63 m² po školi**.

Prostor u knjižnicama osnovnih škola iznosi 1.550 m² ili prosječno 62 m² po školi, a prostor srednjoškolskih knjižnica iznosi 543 m² ili prosječno 68 m² po školi.

Jedna knjižnica – Obrtničke škole Koprivnica – nema vlastiti prostor, već koristi prostor knjižnice Srednje škole Koprivnica.

Od ukupno 32 knjižnice, 13 OŠ i 4 SŠ knjižnica smješteno je u prizemlju, a 15 na katovima školskih zgrada. To znači da gotovo polovica škola nije poštivala Standard u kojem stoji da školska knjižnica mora biti smještena „u središtu školske zgrade na pristupačnom mjestu“ (Čl. 19.), budući da su knjižnice na katovima često nevidljive i teško dostupne jer većina škola nema dizala.

Sve knjižnice zajedno imaju 680 sjedećih mjesta za korisnike, od toga u OŠ 517 ili prosječno 21 sjedeće mjesto po školi, a u SŠ 163 ili prosječno 20 sjedećih mjesta. Prosječno, podaci su u razini Standarda, međutim, realno u pojedine knjižnice stanu svega 3-4 sjedeća mjesta, ili manje.

Prema Državnom pedagoškom standardu za sustav osnovnoškolskog obrazovanja (NN 63/08), kao i prema Državnom pedagoškom standardu za sustav srednjoškolskog obrazovanja (NN 63/08), minimalan prostor za školsku knjižnicu je 60 m², plus dodatni prostor od prosječno 60 m² za programske potrebe i rad na računalima. Iz dostupnih podataka razvidno je da na prosječnoj, županijskoj razini škole ispunjavaju samo preduvjet minimalnog prostora, ali ne i ukupno propisanog prostora za školske knjižnice. Još je više zabrinjavajuće da niti nakon donošenja DPS-a kod gradnji novih škola i knjižnica često nisu uvaženi niti poštivani ni Standardi za školske knjižnice ni DPS, tako da nemamo niti jednu novu knjižnicu koja bi ispunila sve zahtjeve iz DPS-a vezano za prostor – tj. odgovarajući prostor za smještaj fonda knjižnice i dodatni programski prostor, plus kabinet za knjižničara.

Kada umjesto prosječnog pogledamo stvarno stanje, ono je sljedeće: jedna SŠ još uopće nema vlastiti prostor za knjižnicu, već prostor dijeli s drugom školom, tj. zapravo je podstanar u prostoru druge školske knjižnice. Čak 4 školske knjižnice - 1 u SŠ i 3 u OŠ - djeluju u prostorima manjim od 25 m², a još 9 knjižnica u OŠ ima prostore između 25 m² i 60 m², što znači da ukupno 13 ili 41% knjižnica ne ispunjava niti minimum standarda. Pet srednjoškolskih i 10 osnovnoškolskih knjižnica raspolažu sa 70-100 m² ili više, što znači da u tih 15 knjižnica (47%) postoji mogućnost rasporeda svih potrebnih sadržaja koje propisuje Državni standard. U preostale 4 knjižnice ili 12% (3 OŠ i 1 SŠ) s kvadraturom 60-70 m² u prostore je moguće smjestiti samo najnužnije sadržaje, tj. većinu njihovog prostora najčešće zauzimaju police s knjižničnom građom, a vrlo malo mjesta ostaje za sjedala u čitaonici, rad na računalima, kutak za najmlađe učenike u osnovnim školama i slično, kao i za stručni rad školskoga knjižničara.

U praksi, školske su knjižnice u dijelu škola postale žrtve prelaska na jednosmjenski rad, jer se u nedostatku prostorija, a u nemogućnosti njihovog nadograđivanja, pribjegavalo prenamjeni knjižnica u učionice. Pojedine knjižnice zbog sličnih razloga pomanjkanja prostora za druge sadržaje, primjerice, informatičke učionice, zgurane su u prostore bivših ureda ili spremišta.¹

¹ Npr. u OŠ Sokolovac završena je adaptacija i dogradnja škole radi prelaska na jednosmjenski rad, ali u kojoj za knjižnicu nije bilo nikakvog unapređenja prostora, iako je preseljena, ali u jednako premali i neodgovarajući prostor, dok je npr. u OŠ Gornja Rijeka knjižnica preseljena iz namjenskog prostora u dvostruko manju prostoriju radi potreba uređenja informatičke učionice u sada već bivšoj knjižnici jer za tu svrhu nije bilo drugog prostora u školi.

Ovu tezu potvrđuju i oscilacije u kvadraturi pojedinih knjižnica, što uzrokuje oscilacije i na županijskoj razini, gdje u zadnjih desetak godina ukupna kvadratura knjižnica naizmjenično raste i pada za pojedine godine: raste jer se povremeno uređuju nove, veće knjižnice, pa potom opet pada kad neka druga knjižnica bude iz većeg preseljena u manji prostor.

U većini škola s nedostatnim prostorom za knjižnicu najrealnija mogućnost za dobivanje većeg prostora, na žalost, jest pad broja učenika i posljedično mogući pad broja odjela, odnosno potencijalna prenamjena neke od većih učionica u školsku knjižnicu. Jer, drugu opciju – dogradnju potrebnog prostora – nije realno planirati zbog velikih troškova i nemogućnosti škola da realiziraju potrebna sredstva, s obzirom da niti za redovno financiranje i opremanje potrošnim nastavnim sredstvima te pokrivanje redovnih troškova mnoge škole nemaju dovoljno sredstava.

Potrebno je istaknuti problem što financijeri **kod projekata dogradnje škola ili izgradnje potpuno novih školskih zgrada realiziranih i u novije vrijeme također gotovo redovito zaboravljaju na knjižnice, odnosno, uopće ne uvažavaju niti važeće propise, kao ni preporuke Matične službe koje se temelje na tim propisima**, te dobivamo zgrade s knjižnicama koje nisu u skladu sa standardima ni s potrebama. Zbog toga su knjižnice prostorno premale, često se nalaze na katovima zgrada gdje su korisnicima nevidljive i nepristupačne, nemaju prozore, ili dijele svoj prostor s nekim drugim funkcijama, primjerice, redovnom nastavom informatike i sl.

Budući da MZO mora odobriti svaki projekt gradnje škole, bilo bi poželjno, pa i nužno, da se prilikom odobravanja projekata u MZO strože povede računa o potrebnim kvadraturama i zadanim elementima prostora i opreme za školske knjižnice, kao i da se temeljitije kontrolira sama gradnja ili adaptacija škola, u suradnji s osnivačima, s obzirom da matične službe imaju samo savjetodavnu, a ne inspekcijsku niti nalogodavnu funkciju.

OPREMA KNJIŽNICA vrlo je različita od knjižnice do knjižnice. S obzirom da ne postoje stalna namjenska sredstva za obnavljanje opreme, **u školskim knjižnicama oprema se obnavlja u skladu s mogućnostima, a to znači nedovoljno i presporo**. Pojedine knjižnice nisu adaptirane niti je u njima nabavljana nova oprema po 30-40 godina. Prema procjenama matične službe, a temeljem uvida u stanje na terenu, **potpuno zadovoljavajuće opremljeno je ukupno 8 knjižnica, 19 ih je djelomično odgovarajuće opremljeno, a 5 knjižnica ocjenjuje se kao potpuno neodgovarajuće opremljene**, prvenstveno premalih prostora koji su stoga natrpani namještajem - policama i slično te nikako ne mogu biti zadovoljavajući.

Kako bi knjižnice mogle pratiti suvremene potrebe za smještajem novih vrsta građe i pružanjem suvremenih knjižničnih usluga, i njihova oprema tome bi se trebala prilagoditi, što znači češće i redovitije obnavljati. To bi osiguralo da knjižnice i svojim estetskim, kao i funkcionalnim uređenjem prostora budu i ugodna mjesta za boravak, što bi svakako i trebale biti.

Namjensko i dugoročno planirano financiranje svih potreba školskih knjižnica, kao organizacijskih i funkcionalnih cjelina unutar škola koje su od posebnog značaja za funkcioniranje škola i provođenje nastavnog programa te svih odgojno-obrazovnih zadataka u svakoj školi, jedini je način da se školskim knjižnicama pruži trajna podrška u smislu osiguravanja osnovnih materijalnih sredstava za rad. Osim plaće knjižničara i sredstava za nabavu knjižnične građe, **školske knjižnice trebaju redovita sredstva za redovito obnavljanje računalne opreme, a također i za uređenje prostora, odnosno povremenu zamjenu namještaja i druge opreme novom i funkcionalnijom**, koja će služiti aktualnim potrebama.

U svim školskim knjižnicama KKŽ koristi se računalni program za knjižnično poslovanje **METEL.win**. Nabavljen je sredstvima osnivača škola, Koprivničko-križevačke županije i Grada Koprivnice, šk. godine 2005./06. za sve školske knjižnice koje su tada imale zaposlene knjižničare. U idućim godinama, kako su se zapošljavali stručni školski knjižničari, osnivači su nabavili program i za njih, tako da su od **2014. godine sve školske knjižnice pokrivene programom METEL.win**. Nova škola u Koprivničkom Ivancu 2016. je također nabavila program, ali se u njemu još ne radi jer nema knjižničara.

Sva građa se **klasificira, katalogizira, inventarizira i signira** u skladu s međunarodnim knjižničnim propisima te je **računalno pretraživa po različitim kriterijima - po autoru, naslovu, predmetu, klasifikacijskoj oznaci** itd. U većini škola katalozi su dostupni za pretraživanje online.

Školske knjižnice u Županiji raspolažu s **ukupno 130 računala, od čega je učenicima namijenjeno njih 85. Prosječno na svaku školu dolaze samo po 4 računala, što znači da su prosječno po tri računala namijenjena za korištenje učenicima**. Ipak, ima i knjižnica gdje učenici nemaju pristup računalima, najčešće u malim knjižnicama, gdje nema fizičke mogućnosti za smještanje dodatnih računala, ili u školama gdje učenici koriste računala drugdje u školi.

Sve knjižnice imaju pristup internetu, ali ima situacija da taj pristup još uvijek nije svugdje omogućen i učenicima u knjižnicama. Čak i ako u knjižnicama postoje računala namijenjena za korištenje učenicima, stav je pojedinih škola (ravnatelja!) da internet za učenike ni ne treba biti dostupan u knjižnici, jer ga za potrebe nastave mogu koristiti npr. u informatičkoj učionici.

3. Fond knjižnica

Školske knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji u 2018. godini raspolagale su s ukupno **158.774 knjiga**, od toga 120.978 ili **prosječno 4.839 po knjižnici u osnovnim školama**, i 37.796 ili **prosječno 4.724 po knjižnici u srednjim školama**.

Iako Standard propisuje kako najmanje škole moraju imati minimalno 2.500 knjiga u fondu, **4 OŠ još uvijek nisu ispunile taj osnovni minimum**. Među njima su tri škole od onih s najmanjim brojem učenika – tj. s manje od 100, odnosno manje od 200 učenika (dva Centra za odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju i OŠ Đelekovec), ali i OŠ Sv. Petar Orehovec koja ima 346 učenika.

U osnovnim školama nalazi se prosječno **14 knjiga po učeniku osnovne škole** - to je nešto više nego propisuje Standard koji kaže da ih u fondu treba biti minimalno 10 po učeniku. Međutim, razlike su vrlo velike jer pojedine škole imaju znatno više građe nego što je propisano Standardom, dok druge jedva dosižu minimum. Osim toga, budući da škole nemaju sredstava kupiti nove knjige, u knjižnicama se drže i pohabani primjerci kako bi ih bilo više na raspolaganju korisnicima.

U srednjim školama ima **prosječno 10 knjiga po učeniku, a Standard propisuje 12**, što znači da u **srednjim školama minimum Standarda za broj knjiga u fondu na prosječnoj razini nije ostvaren**.

Potrebno je istaknuti da je **broj jedinica knjižnične građe i u osnovnim i u srednjim školama posljednjih godina bio opadanju**, što je **direktna posljedica dugogodišnjeg nepostojanja namjenskih sredstava za nabavu građe**. S obzirom da su se revizije i otpisi morali provoditi, jer se građa troši i neminovno rashoduje, a nabava je bila neznatna i nedostatna u većini knjižnica, broj građe je u pojedinim knjižnicama znatno smanjen i bit će potrebno duže vrijeme da se fondovi oporave.

NEKNJIŽNA GRAĐA

Školske knjižnice raspolažu s **4.812 jedinica neknjižne građe** što je prosječno približno **0,4 jedinice po učeniku**. Prema Standardu, minimalan broj jedinica neknjižne građe trebao bi biti 0,5.

Prema komentarima samih školskih knjižničara, većinom se ovdje ne radi o ciljano nabavljenoj građi, već ponajviše darovanoj, od strane korisnika ili sponzora i sl. Npr. knjižnice dobivaju na dar filmove na DVD-ima, glazbene CD-e i sl. koji nisu u izravnoj vezi s nastavnim programom, ali ih uvrštavaju u fond, kako bi obogatile ponudu za učenike, što je osobito dobrodošlo u malim školama, u seoskim sredinama, gdje ima interesa za ovim naslovima, a nema drugih mogućnosti za djecu da dođu do takve građe (to potvrđuje i zadnjih godina pojačana posudbe slične neknjižne građe iz bibliobusa u seoskim školama).

S obzirom na sve veću dostupnost audio i video građe potrebne učenicima i nastavnicima *online* (E-lektira, zbirka filmova za nastavu filmske kulture, baza zvučnih knjiga Hrvatske knjižnice za slijepe i sl.) stav je školskih knjižničara da ne treba ni očekivati značajniju potrebu za AV i elektroničkom građom u školskim knjižnicama u idućim godinama, već naprotiv smanjivanje potreba za nabavom ove građe. Stoga bi i same Standarde u tom smislu trebalo revidirati, a **upitnik o fondu školskih knjižnica u ovom dijelu trebalo bi osuvremeniti dodavanjem pitanja vezanih za korištenje on-line baza podataka** i broja naslova ili primjeraka korištenja građe na takav način.

PERIODIKA

U 2017./18. u školskim knjižnicama nabavlja se ukupno 183 naslova periodike ili prosječno 6 naslova po knjižnici. Treba reći da je **u posljednjem desetljeću zamjećen drastičan pad broja nabavljene periodike u školskim knjižnicama u KKŽ – za oko 50%.**

Nakon što su prije desetak godina većini škola, uslijed gospodarske recesije, znatno smanjena sredstva za redovnu djelatnost, a također istovremeno potpuno ukinuta i namjenska sredstva za nabavu knjižnične građe za školske knjižnice iz MZO, taj broj pao je s 402 u 2008. na 189 u 2014., ili za više od 50%. Iako je npr. 2015./16 zabilježen lagani rast nabave periodike, u 2017./18. ponovo se bilježi pad.

Samo tri školske knjižnice nabavljaju 15 ili više naslova, koliko je aktualnim Standardima predviđeno kao minimalno, a većina ih nabavlja do 5 naslova ili manje. Pojedine škole uopće ne kupuju periodiku, već u fondu imaju samo one naslove koje dobiju na dar. Sami knjižničari navode kao glavni razlog smanjene nabave periodike manjak sredstava.

Kronični nedostatak sredstava za nabavu periodike pogotovo pogađa manje škole, budući da se sredstva za nabavu periodike izdvajaju iz sredstava za materijalne troškove, koja se školama dodjeljuju temeljem kriterija broja učenika i broja razrednih odjela. Uz to, zbog sve manjeg broja učenika koji uzimaju pretplate na dječje časopise (osobito u malim seoskim školama, gdje je stanovništvo često i slabijeg materijalnog stanja, pa su im pretplate preskupe) knjižnice često ne mogu dobiti niti besplatan primjerak kojeg su ranije dobivale, jer ih izdavači daju samo na određeni broj pretplaćenih časopisa koji je u tim malim školama nedostižan.

Ipak, ovdje treba naglasiti da je sama obrada periodike još u razvojnoj fazi, stoga iako se periodika daje na korištenje u knjižnicama te u određenoj mjeri i čuva u fondu, ta građa u školskim knjižnicama većinom još nije inventarizirana te se stoga podaci o njoj kao sastavnom dijelu fonda knjižnica ne mogu vidjeti u novom načinu prikupljanja podataka putem online statistike (polazeći od podataka za 2018. godinu).

Nadalje, kod čuvanja/nabave periodike javlja se i novi moment dostupnosti dijela ove građe online digitalizacijom tiskanih primjeraka od strane samih izdavača, odnosno prelaskom u digitalni način izlaženja određenih naslova.

Korištenje časopisa u nastavi u svrhu poticanja čitanja i dalje je potrebno. Uvježbavanja same vještine čitanja, razvijanja navike čitanja općenito, ali i literarnog izražavanja učenika, kao i u svrhu poticanja istraživanja te širenja znanja kroz proučavanje članaka u časopisima, vrlo su važni odgojno-obrazovni ciljevi, osobito u osnovnim školama. Stoga bi učenicima, kao i nastavnicima, u školskoj knjižnici trebalo biti na raspolaganju barem nekoliko primjerenih naslova časopisa koje bi mogli koristiti u nastavne svrhe, ali i u slobodno vrijeme. Jednako tako važni su za stalno stručno usavršavanje stručni časopisi namijenjeni nastavnom osoblju, kao i dnevni informativni tisak.

Iako se stručni časopisi za nastavnike i informativni tisak mogu donekle zamijeniti elektroničkim izvorima, pa se može pretpostaviti da će u budućnosti biti manje potrebe za nabavom, kao i za čuvanjem, odnosno inventarizacijom i obradom te vrste periodike, tiskani časopisi za učenike koji tek uče čitati i/ili koristiti periodiku, zapravo su nezamjenjivi i zbog toga bi svim školama trebala biti dostupna određena namjenska novčana sredstva u svrhu redovite nabave potrebne tiskane periodike, prvenstveno za učenike.

U skladu sa suvremenim potrebama, i činjenicom da se dio časopisa danas može zamijeniti elektroničkim izvorima, u tu svrhu trebalo bi prilagoditi i Standarde te smanjiti minimum preporučenog broja naslova u školskoj knjižnici.

NABAVA GRAĐE I FINANCIRANJE NABAVE

Nabava knjižnične građe, odnosno njeno financiranje, najveći je problem s kojim su se posljednjih desetak godina suočavale školske knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji. Nakon što su određena namjenska sredstva 2018. vraćena u državni, a također i županijski proračun, iako se još uvijek radi o relativno malim iznosima, to je važan pomak naprijed prema obnovi fondova, ali će ipak biti potrebno određeno duže vrijeme da se saniraju posljedice dugogodišnjeg nefinanciranja.

S obzirom na ukupan broj učenika i nastavnika koji iznosi 13.900 (bez škole OŠ Koprivnički Ivanec koja nema knjižnicu), te prema Standardu koji kaže da minimalna nabava treba biti 0,5 – 2 knjige po učeniku i nastavniku godišnje, **nabava bi trebala ukupno iznositi minimalno 6.950 knjiga za cijelu Županiju ili prosječno 211 primjeraka po školi.**

U 2017./18. šk. godini u školskim knjižnicama Koprivničko-križevačke županije nabavljeno je **ukupno 4.456 jedinica knjižnične građe školama u vrijednosti od 366.404 kn.** Prosječno, **po školi je nabavljeno 135 jedinice građe** ili 64% **minimuma propisanog Standardom** za školske knjižnice.

Pad u nabavi knjižnične građe, kao i iznos utrošenih sredstava za nabavu bilježi se još od 2009./10. školske godine, kada su ukinuta sva namjenska sredstva za nabavu knjižnične građe: nakon što su godinu prije potpuno ukinuta sredstva iz državnog proračuna, za 2009./10. ukinuta su i namjenska sredstva za nabavu knjižnične građe za školske knjižnice kojih je osnivač Županija i iz županijskog proračuna. Zbog toga je gotovo punih 10 godina trajao trend pada sredstava za nabavu, kao i same nabave građe.

U odnosu na 2008. kada je nabavljeno 6.209 knjiga i 716 jedinica ostale građe u vrijednosti od 423.045 kn, nabava je u 2015./16. i po vrijednosti i količinski pala za gotovo 50% - na 238.033 kn čime je te šk.godine nabavljeno na razini cijele Županije samo 3.737 jedinica knjižnične građe. Pojedinačnim akcijama u školama, prikupljanjem sredstava preko različitih projekata, od sponzora ili od samih učenika, problem nabave je u nekim školama ublažen, ali sustavno se nabava građe nije nikako mogla riješiti na taj način za sve škole.

Iako se u 2017./18. očituje lagani rast sredstava za nabavu i količine nabavljene građe u odnosu na neposredno prethodno razdoblje, još uvijek nabava ni vrijednosno, a pogotovo količinski nije dosegla iznose zabilježene prije desetak godina. Situacija tim više brine jer u **prinovljenoj građi ima dosta darova**, što znači da na veliki dio prinova knjižničari uopće nisu mogli utjecati, tj. fondovi školskih knjižnica nisu se obnavljali planski i u skladu s potrebama, već prihvaćajući različite darove koji mogu, ali i ne moraju biti adekvatan dio fondova školskih knjižnica.

4. Članstvo

U školske knjižnice u 2017./18. bilo je upisano ukupno 12.347 korisnika, što je nominalno za oko 3% manje, ali zapravo na istoj razini kao i u neposrednom prethodnom razdoblju, tj. zbog manjeg broja učenika to je realna i očekivana razlika. Učlanilo se **89% potencijalnih korisnika**.

Od ukupno broja učlanjenih, 10.746 je učenika, 1.113 nastavnika i 488 ostalih korisnika.

Knjižnice su zabilježile **152.826 posjeta** ili u prosjeku 4.631 po školi, odnosno, prosječno oko 30 posjeta dnevno po knjižnici. Ovdje treba reći da se sustavno bilježenje posjeta školskim knjižnicama provodi tek nekoliko posljednjih godina i još je potrebno dosta edukacije i vježbe da se kod svih knjižnica postigne točnost i preciznost u prikupljanju ovih podataka.

5. Posudba i korištenje knjižnice

Ukupno je posuđeno 107.046 jedinica građe ili prosječno 20 jedinica po knjižnici dnevno. Na razini županije broj posuđene građe ne odstupa od podataka zabilježenih u prethodnom razdoblju.

Međutim, prema komentarima samih knjižničara, osobito u srednjim školama, primjećuje se pad posudbe lektira koje su učenicima dostupne i u e-obliku, ili se u školama obrađuju na druge načine, a ne zahtijeva se više čitanje svih cjelovitih djela od svakog učenika.

S druge strane, knjižnice imaju premalo ili nemaju uopće literature za slobodno čitanje koju bi učenici rado posuđivali i čitali jer nema novca za nabavu takve građe (namjenska sredstva isključivo su za lektiru). Pred nam su izazovi organiziranja suradnje narodnih i školskih knjižnica kako bi se taj nedostatak građe u školskim knjižnicama za rekreativno čitanje prevladao.

Jako je važno da školske knjižnice osim lektire nude učenicima i drugu literaturu za slobodno čitanje koja je neophodna za izgradnju čitatelja koji će uživati u čitanju. Zbog toga MZO i osnivači kod odobravanja namjenskih sredstava za nabavu građe moraju uvažiti i tu potrebu školskih knjižnica te omogućiti školama da dio novca utroše i za nabavu naslova koje učenici traže za slobodno čitanje. Tim više ako znamo da u puno naselja ne postoje mjesne knjižnice gdje bi djeca mogla posuđivati knjige za slobodno čitanje. U Koprivničko-križevačkoj županiji ovu potrebu nadoknađuju bibliobusi, ali svejedno ne treba zanemariti činjenicu da školske knjižnice koje nemaju što drugo ponuditi učenicima osim lektire, posve sigurno na taj način gube korisnike.

6. Djelatnici

Polovica osnovnih škola - njih **13 OŠ** - ima zaposlene knjižničare s punom satnicom od 40 sati tjedno, dok u **7 SŠ** od ukupno **8 srednjih škola knjižničari rade s punom satnicom**. U **12 osnovnih te u jednoj srednjoj školi knjižničari rade sa satnicom od 20 sati** tjedno. Niti u jednoj školi ne postoje 2 školska knjižničara.

S obzirom na broj razrednih odjela, pojedine škole, tj. **4 OŠ u kojima knjižničari rade na 20 sati, imaju izražene potrebe za punim radnim vremenom knjižničara** (npr. COOR Podravsko sunce Koprivnica 16 odjela, OŠ Novigrad Podravski 15 odjela, OŠ Gola 18 odjela, OŠ Koprivnički Bregi 14 odjela).

Škole s više od 600 učenika (9 škola, od toga 6 OŠ i 3 SŠ), osobito ako rade u dvije smjene, trebale bi obvezno imati mogućnost zapošljavanja po dva školska knjižničara kako bi školska knjižnica mogla biti dostupna svim učenicima tijekom cijelog nastavnog dana. Iako pojedine škole već godinama traže zapošljavanje

Svi zaposleni školski knjižničari imaju odgovarajuće stručno formalno obrazovanje, tj. **svi su diplomirani knjižničari, osim dvoje apsolventata knjižničarstva**. Među knjižničarima su **dvije stručne suradnice školske knjižničarke - savjetnice i četiri stručne suradnice školske knjižničarke - mentorice**. Knjižničari u osnovnim školama u prosjeku imaju 15 godina radnog staža, a u srednjim školama 14 godina.

Najveća kvalitativna promjena u radu školskih knjižnica u odnosu na razdoblje od prije desetak godina, pa i unatrag dvadesetak godina, učinjena je upravo u pogledu zapošljavanja stručnih knjižničara. Prije 25 godina, **početkom 1990-ih godina, u Županiji je bilo samo troje stručnih školskih knjižničara. Prije desetak godina, 2008. godine, stručni knjižničari zaposleni su u 100% srednjih škola te također u većini osnovnih škola**. Zapošljavanjem knjižničara u Podravskom suncu **2013. godine i osnovne škole obuhvaćene su stručnim knjižničarima u potpunosti**, a u zadnjih 5 godina postojeći zaposlenici koji ga još nisu imali, stekli su i formalno stručno knjižničarsko obrazovanje. **Jedina škola koja trenutno još nema knjižničara jest OŠ Koprivnički Ivanec, koja djeluje kao samostalna škola od 2014./15. školske godine**, te MZO još uvijek nije odobrilo zapošljavanje knjižničara za tu školu.

Ravnateljica
dr.sc. Dijana Sabolović Krajina,
knjižničarska savjetnica, v.r.

Voditeljica Županijske matične službe
Ljiljana Vugrinec,
knjižničarska savjetnica, v.r.